

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КОЛОНІЗОВАНИХ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

Домбровська Н. Р.,

кандидат економічних наук, доцент,
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Західно-Українського Національного Університету,
e-mail: n.dombrovska@wunu.edu.ua
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1573-7833>

Посіда І. І.,

студентка, Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Західно-Українського Національного Університету,
e-mail: posida27igor@gmail.com

У тезах висвітлено особливості економічного розвитку українських земель у контексті реформ, здійснюваних російською імперією у другій половині ХІХ ст.

В сучасній українській історичній науці значно підвищився інтерес до проблем пореформеного розвитку країни у другій половині ХІХ. Це викликано насамперед не тільки необхідністю перегляду поглядів радянської історіографії, але й потребою засвоєння значного історичного досвіду, відродження певних традицій, які повинні відіграти позитивну роль у розвитку ринкових відносин сьогоденної України.

Пореформений стан Росії у другій пол. ХІХ ст., а в її складі й більшої частини України знаменувався проявом загальноімперських і суто національних факторів соціально-економічного розвитку окремих регіонів держави. З точки зору зародження і становлення, а також модернізації економіки виділялися південно-східні райони, тобто та частина України, де найбільш значущим елементом виступала промисловість. Пік розвитку і результативність здійснення реформ 60-х і наступних років припадає на кінець ХІХ. Саме в цей час відбувається розвиток торговельного підприємництва, утвердження в економіці, особливо у промисловості, великих монополістичних об'єднань тощо.

19 лютого 1861 р. з'явився царський маніфест про звільнення селян від кріпосницької залежності, що поклало початок буржуазним реформам та сприяло розвитку капіталізму в усіх сферах виробництва.

Протягом другої половини ХІХ - на початку ХХ ст. сформувалися три потужних промислових центри: Донецький вугільно-металургійний, Криворізький залізорудний, Нікопольський марганцевий [1, с. 104].

Важливо зазначити, що **особливе місце займав Донбас, оскільки** протягом 60-80-х рр. ХІХ ст. видобуток вугілля тут зріс з 6 до 85,3 млн. пуд., йшло активне будівництво металургійних заводів, що свідчило про появу вугільно-металургійного регіону. Промисловому розвитку сприяло будівництво залізниць. Велике значення для подальшого економічного розвитку України мало започаткування у 1880-х рр. промислової розробки Криворізького басейну

й введення в експлуатацію Катеринославської залізниці, яка з'єднала Донбас із Кривим Рогом та Придніпров'ям.

Наддніпрянська Україна посіла друге місце в промисловому виробництві імперії. Тут було сконцентровано майже 30% промислових підприємств країни, які виготовляли 20,7% промислової продукції. Україна давала половину загальноросійського видобутку залізної руди, стільки ж - чавуну та сталі, три чверті вугілля і майже стільки ж залізничних рейок. Промисловість таких міст, як Київ, Харків, Катеринослав, Одеса, Херсон, Миколаїв, Єлісаветград, Кременчук, Луганськ, Юзівка та Маріуполь, у 1900 р. виробляла 70% усієї української промислової продукції [5, с. 77].

Інтенсивний розвиток промисловості та розширення залізничних мереж позитивно позначилися на формуванні стабільного внутрішнього ринку, сприяли суттєвим змінам у промислових містах, що обумовило процес урбанізації. Зросла чисельність робітників й населення промислових міст. Розвиток концентрованого промислового виробництва потребував утворення чіткої інфраструктури, що створювало позитивні можливості для піднесення малих та середніх обслуговуючих підприємств. Розгорнулося й міське будівництво, особливо конторських приміщень, державних і громадських споруд, зростала кількість навчальних закладів. Великі міста відзначалися досить розвиненою системою комунального господарства [1, с. 89].

Окреслені зміни призвели й до корінного перерозподілу в структурі населення між його міською та сільською частинами за відносними показниками на користь першої. Особливістю цих змін стосовно України був значний приріст мешканців міст за рахунок мігрантів з інших регіонів Російської імперії. Це призвело до збільшення мешканців України з 1863 р. до початку XX ст. більш ніж у 1,7 рази з 13,4 до 23,4 млн. осіб. Розвиток промисловості призвів до зростання робітничого класу. На межі століть мігранти складали особливо велику частку в металургійній та вугледобувній промисловості. Таким чином, реформи другої половини XIX ст. створили умови для розвитку промисловості країни і, по суті визначали характер змін у соціально-економічному житті України, в т. ч. її урбанізацію, перерозподіл населення, створення промислових регіонів, найважливішим з яких був Донбас. Проте, позитивні наслідки швидкого піднесення промисловості України могли бути більшими, якби цьому не перешкоджала колоніальна політика імперії, яка нещадно експлуатувала природні та людські ресурси.

Список використаних джерел:

1. Гуржій І. О. Україна в системі всеросійського ринку 60–90-х років XIX ст.: моногр. Київ: Наук. думка, 1968. 192 с.
2. Пиріг О. А. Ринок і торгівля України (історичний аспект): моногр. Київ: Наук. думка, 1996. 199 с.
3. Завальнюк К. В. Торгівля промисловими товарами між Україною та Білорусією у другій половині XIX ст.: Український історичний журнал №4. 1998. С. 43-55.
4. Стовбун Р. І. Торговельні зв'язки України і Молдови у пореформений період (1861-1900 рр.): Український історичний журнал. № 11. 1978. С. 107-113.
5. Кругляк Б. А. Торговельна буржуазія в Україні (60-ті роки XIX ст. - 1914 р.): Український історичний журнал. №6. 1994. С. 72 – 81.